

KS. TOMASZ MOSKAL
Katedra Metodologii i Nauk Pomocniczych
Historii Kościoła KUL

WIZYTACJA PARAFII KOPRZYWNICA W 1782 ROKU

W badaniach nad przeszłością parafii niezastąpionym źródłem informacji są akta wizytacji. Wizytacje przeprowadzane przez biskupów lub delegowanych przez nich wizytatorów (generalne), archidiakonów i dziekanów (archidiakońskie i dziekańskie), były dokumentowane¹. Opisy i spisy zawarte w aktach ukazują obraz życia parafialnego w wizytowanym okresie. Stąd każda publikacja tych źródeł poszerza naszą wiedzę źródłową odnośnie do organizacji parafialnej, świątyń, instytucji i wspólnot parafialnych, duchowieństwa i służby kościelnej, duszpasterstwa, życia religijnego czy uposażenia parafii.

Prezentacja wizytacji parafii Koprzywnica, dokonanej 1 czerwca 1782 r., wpisuje się w nurt edycji tego rodzaju źródeł. Podstawa źródłowa² oraz osoba wizytatora zostały szczegółowo przedstawione w publikacji dotyczącej wizytacji parafii Sulisławice³. Wystarczy tylko przypomnieć, że dokonał jej ks. Stanisław Ptaszyński

¹ S. L i t a k, *Parafie w Rzeczypospolitej w XVI-XVIII wieku*, Lublin 2004, s. 29-30.

² Wizytacja parafii Koprzywnica została zaczerpnięta z księgi wizytacyjnej, przechowywanej w Bibliotece Seminarium Duchownego w Sandomierzu, sygn. I 1476, opatrzonej tytułem *Protokół wizyty generalnej 4 dekanatów koprzywnickiego, połanieckiego, zawichojskiego, opatowskiego odprawiony z rozrządzenia Jaśnie Oświeconego Książęcia Imci Poniatowskiego, biskupa Płockiego, koadiutora z zupełną jurysdykcją, krakowskiego książęcia Siewierskiego, orderów Orła Białego i S. Stanisława kawalera, roku 1782. Przez W. J. X. Stanisława Ptaszyńskiego, kanonika katedralnego Inflanckiego, proboszcza Nowomieyskiego*. Jest to księga o wymiarach 31 na 19 cm, oprawiona w skórę, z fantazyjnymi tłoczeniami na oprawie. Wizytacja Koprzywnicy zawarta jest na stronach 119-137.

³ *Wizytacja parafii Sulisławice w 1782 r.*, wyd. T. Moskal, w: *Historia świadectwem czasów*, red. W. Bielański, S. Tylus, Lublin 2006, s. 347-359.

(ur. 1755), wyświęcony w 1778 r., kanonik liwski, prepozyt w Nowym Korczynie od 1780 r.⁴

Koprzywnica stanowiła własność rodu Bogoriów. Około 1185 r. Mikołaj Bogoria nadał ją klasztorowi Cystersów, ufundowanemu na obszarze miasta⁵. W XII wieku erygowano również kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych. Prawo patronatu do tej świątyni należało do oo. cystersów, co znajduje potwierdzenie w tekście prezentowanej wizytacji. W dokumentach średniowiecznych znajdują się także wzmianki o istnieniu placówki duszpasterskiej pw. św. Leonarda. Miała ona być ufundowana po 1185 r., a zniesiona w 1527 lub 1529 r. W Koprzywnicy funkcjonował ponadto kościół szpitalny pw. Ducha Świętego, erygowany przed rokiem 1473⁶.

Parafia w Koprzywnicy terytorialnie należała w okresie staropolskim do archidiakonatu sandomierskiego. Na początku XVI wieku została podniesiona do rangi parafii dziekańskiej.

Tekst wizytacji został napisany w języku polskim. Pismo jest czytelne. Edytowany tekst obejmuje w księdze strony 119-137. Przy opracowywaniu korzystałem ze wskazań zawartych w *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław 1953.

Koprzywnica

[s. 119] Miasto leżące w województwie i powiecie sandomierskim, 2 od Sandomierza, 20 od Krakowa, 12 mil od Kielc w odległości. Kościół ma mурowany długości łokci 41. szerokość łokci 24. pod tytułem WW. Świętych, konsekrowany bez wiadomości od kogo pierwszej, po S. Mateuszu niedzieli pierwszej, mający wniescia dwoje, od zachodu wielkie, od północy małe z drzwiami gruntownie zamykającymi się i kruchtą w ścianie od północy i powale złej, w której ławek dwie i kamienna na postumencie spękana kropielnica. Posadzka w kościele w chórze dużym, części z białego kamienia, częścią z tarcic, częścią żadnej nie masz, w małym zaś chórze sama z białego kamienia nadpsuta. Okien 7 dużych, złych. Podsibitka z tarcic z wianiem i przykryciem gontowym zgniła, nad którym kopułka tarcicami obita, także niepewna, w której sygnaturka. Ołtarzy sied[em], wielki WW. SS. z mensą kamienną nie⁷ konsekrowaną, na której cyborium porządne, staroświecki, złożony, obok którego Matki Boskiej Niepokalanie Poczęcia jeden, drugi Anny ś[wię]tej równie jak wielki, staroświeckie w chórze małym umieszczone. W chórze wielkim ś[więte]go Józefa w marmur malowany, miejscami wysrebrzony, drugi naprzeciw Zwiastowania Najświę[tszej] Panny Maryi szafirowo malowany, a osoby i kolumny wyzłocone, też ku

⁴ B. K u m o r, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. III, Kraków 2000.

⁵ F. K i r y k, *Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII-XV wiek*, Kielce 1994, s. 58.

⁶ W. K o w a l s k i, *Uposażenie parafii w archidiakonacie sandomierskim w XV-XVIII wieku*, Kielce 1998, s. 329.

⁷ Dopisek nad wyrazami.

drzwiom [s. 120] wielkim, SS. Barbary i Sebastiana za zasuwą czerwono malowany, słupy cztery szafirowane, miejscami wyzłocony, 4ty Najświętszej Panny Loretańskiej, częścią malowany, częścią złocony, wszystkie staroświeckie, niekonsekrowane. Chrzcielnica kamienna z nadkryciem i gradusem drewnianym, malowanemi, naprzeciw której ambona, czarno malowana, dużo nadpsuta. Chór drewniany bez malowania, z organami o głosach 8 i z miechami, zły z gruntu. Konfesjonały dwa, niebiesko malowane. Ławek wszcz kościoła 18. Ławka literacka w skrzynię robiona, dobra. Kaplica prebendarska z zakrystią i sklepikiem w roku 1693 przez W.J. x. Szymona Wojcieskiego⁸ kan[onika] sandom[ierskiego], wymurowana z murami stykająca się kościoła, z którego wchód przedziwnej piękności, facjata bowiem marmurowa z kilku statuami gipsowymi, z dwiema gradusami marmurowymi a trzecim kamiennym, krata żelazna wspiana z takimisz drzwiami podwójnymi w kwiaty robiona, w tej dłuższej łokci 12, szerokości 10, z rżniętego posadzka kamienia, grobów dwa murowanych, okien 4. Sklepienie różnymi gipsowymi osobami, wierzch w banię, miedzianą pokryty blachą. Ołtarz jeden częścią malowany, częścią złocony, przystojny, z obrazem Najświętszej Maryi Panny i mensą murowaną nie konsekrowaną. Ławek 2 z której wchód do zakrystii, drzwi dobre i mocno zamykające się. Posadzkę kamienną, okno, szafy wyborne i wszystek porządek nakładem terażniejszego J. x. prebendarza uczyniony, mający sklepik z posadzką złą z cegły miejscami, oknem z kratą jednym, w małym chórze kościoła zakrystia z zamknięciem przyzwoitym murowana, mająca złą z cegły posadzkę częścią, a częścią z tarcic zgniłą, okien trzy, szafy złe i sklepienie porysowane pod gontem. Dzwonnica drewniana w cmentarza umieszczona parkanie, obita tarcicami, pod złym gontem, dwa dobre a trzeci wielki służony dzwon mająca. Kośnica drewniana pod gontem. Parkan około cmentarza drewniany, daszkiem pokryty, w którym brama jedna, z zamknięciem żelaznym i dwie furtek. Relikwie ma, nieautentyczne. Odpusty na WW. Święte, poświęcenie kościoła, Matki Boskiej Różańcowej względem Bractwa i Stacyj w roku 1770 dn[ia] 9 sierpnia wprowadzonych oraz 40 godzinny. Stan fary zamyka w sobie miasto Koprzywnicę, wsi 13 z folwarkiem: Sośniczany⁹, Błonie¹⁰, Gnieszowice¹¹ o ćwierć mili, Ciszycy¹², Świążą¹³, Łukowice¹⁴, Postrenną¹⁵, folwark Kępie o milę jedną odległe.

⁸ Ks. Szymon Wojcieski (1627 – 18 luty 1697), dziekan i rządcą kościoła szpitalnego w Koprzywnicy, proboszcz w Raniżowie (J. W i ś n i e w s k i, *Dekanat sandomierski*, Radom 1915, s. 71).

⁹ Sośniczanie, później Sośniczany, wieś w powiecie sandomierskim, wzmiankowana w źródłach już w 1279 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe dawnego województwa sandomierskiego*, cz. 2, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965, s. 187-188.

¹⁰ Błonie, wieś i folwark nad Koprzywianką w powiecie sandomierskim, wzmiankowana po raz pierwszy w źródłach 1175-1176, por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 1, s. 29.

¹¹ Gniewoszyce, później także Gnieszowice, wieś nad Koprzywianką w powiecie sandomierskim, w źródłach występuje po raz pierwszy w 1277 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 1, s. 65.

¹² Ciszycy, wieś w powiecie sandomierskim, w źródłach występuje już w 1277 r., por. *Nazwy miejscowe Polski*, t. II, red. K. Rymut, Kraków 1997, s. 156.

Dusz religii chrześcijańskiej rzymskiej 2589. W roku 1782 do spowiedzi wielkanocej było 2486. W roku 1781 chrztów 169, pogrzebów 162, ślubów 22. [s. 121] Dysydentów osób 4. Żydów 96. Kolator W. opat koprzywnicki z klasztorem swoim. Kolator w tym kościele prebendy różańcowej prześwietna sandomierska kapituła i klucza złockiego starosta.

INWENTARZ SPRZĘTÓW KOŚCIOŁA

SREBRO

Monstrancja w wieżyczki wyzłocona, staroświecka. Kielichów z patenami cztery, jeden z nich wielce wytarty z pozłoty. Puszka cała wyzłacana, małych dwie, z niech jedna na Olej S., druga na Najśw[iętzy] Sakram[ent] do chorych w śrzed wyzłacane obydwie. Naczynia forma pateny robione, do chorych wyzłacane, dwa. Puszeczki na Olej S. wyzłoczone dwie. Pacyfikał. Krzyż ręczny. Turybularz z łódką i łyżeczką. Ampulek prostej, z tacą, roboty, para. Wotów jedno, pojedyncze, drugie w dwa serca w literackim ołtarzu na obrazie Najświętszej Panny sukienka z koroną dużą i dwiema małymi. Wotó[w] małych piętnaście, na obrazie Anny S. promienie, koron trzy. Tabliczek cztery. Na obrazie S. Józefa promienie, lilia i wotum jedno. Na obrazie Najświe[tszej] Panny Zwiastowania sukienka, korona pozłacana, Duch S., lilia pozłacana i wotów jedenaście pomiernych. Na obrazie SS. Sebastiana i Barbary korona pozłacana, promienie, strzał cztery, wotów z łańcuszkami i kółkami sześć, noga z łańcuszkami, serce pozłacane i wotów dwa. Srebra topionego funt i łutów trzy, koralu nici dwadzieścia dziewięć.

MOSIĄDZ, CYNA, MIEDŹ

Lichtarzy dużych dwa, małych sześć, turybularz z łódką i łyżeczką niezdatny. Lampa 1, to mosiężna. Lichtarzew dużych par 8, mniejszych par 4. Pasyjka. Naczynia na Olej S. Dzbanuszków na kwiatki dwa. Lawaterz z miednicą. Kropielniczka. Ampulek z tacą złych i do użycia nie zdatnych dwie, to cynowe. Kociołek w chrzcielnicy drugi, na wodę święconą. Dzwonków 7, złych pięć, zegarowy jeden, mały jeszcze, nie używany jeden, to mosiężne i spiżowe.

ORNATY BIAŁE

1mo lamowy z galonem srebrnym, podszyty grodeterem z należyt[ości]ą. 2do na złotym dnie w kwiaty złote i srebrne, z galonkiem szychowym i należytością. 3tio atlasowy popielaty z galonkiem szychowym i należytością. 4to atlasowy w promienie

¹³ Świątce, wieś w powiecie sandomierskim. Spotykamy ją w źródłach po raz pierwszy w 1166 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 2, s. 203.

¹⁴ Łukowiec, wieś w powiecie sandomierskim, wzmiankowana po raz pierwszy w 1346 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 1, s. 117.

¹⁵ Postronna, wieś w powiecie sandomierskim, w źródłach po raz pierwszy w 1402 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 2, s. 160.

z białym lamowym słupem, galonkiem żółtym, szychowym i należytością. 5to atlasu białego z słupem na dnie srebrnym w kwiaty, szychowym z żółtym galonkiem i należytością. 6to na dnie srebrnym w kwiaty koloru różnego z odmiennem i należytością. 7mo atlasowy popielaty z szychową koronką i należytością 8vo na dnie atlasowym w kwiaty złote z słupem parterowym, galonkiem złotym i odmiennem i należytością. 9no na dnie popielatym staroświecki [s. 122] z należytościami odmiennymi. 10mo staroświecki z galonkiem złotym, stułą takąż i innymi odmiennymi należytościami. 11mo lamowy z czerwonym słupem aksamitnym galonkiem złotym i należytościami. 12mo materii staroświeckiej w złote narzucane kwiaty z złotym galonkiem i odmiennymi należytościami. 13mo podłych trzy z należytościami.

CZERWONE

1mo aksamitny z słupem szafirowym, galonkiem złotym, stułą, manip[ularzem] i innymi odmiennymi należ[yościami]. 2do materii tureckiej z słupem szychowym, koronkowym, z należytościami prócz stuły i manip[ularza] odmiennymi. 3to aksamitny [z] stułą i manip[ularzem] a innymi odmiennymi należytościami. 4to aksamitny, złotem i srebrem przerabiany, z należ[yościami]. 5to na kitaju z siatki złotej z lamowemi należ[yościami]. 6to materii tureckiej z frandzlą jedwabną i należ[yościami]. 7mo parterowy z galonkiem szychowym i należ[yościami]. 8vo nadstarzałych i cokolwiek przetartych 5.

FIOLETOWE

1mo adamaszkowy z szychowym galonkiem i należy[tościami]. 2do drogiety z szychowym galonkiem i należ[yościami]. 3to tureckiej materii z należy[tościami]. 4to adamaszkowy z słupem w pasy zielone taśmą jedwabną, należytościami co odmiennymi. 5to adamaszkowy na dnie niebieskim w kwiaty fioletowe z szychowym galonkiem, należytościami co odmiennymi.

ZIELONE

1mo staroświeckiej materii z słupem czerwonym z galonkiem, jedwabiem i szychem przerabianym nieco, odmiennymi należy[tościami]. 2do staroświeckiej materii z słupem w kwiaty czerwonym nieco odmiennymi należy[tościami]. 3to atlasowy z galonkiem starym szychowym i należy[tościami] odmiennymi. 4to aksamitu w kwiaty strzyżonego z należy[tościami].

CZARNE

1mo lustrynowy z słupem czerwonym aksamitnym, szychowym galonkiem i należy[tościami]. 2do mirowy z gryszpanowym słupem aksamitnym i należy[tościami]. 3tio aksamitu strzyżonego z słupem adamaszkowym, bez należy[tości]. 4to ornatów w różnych kolorach złych przerobienia potrzebujących dwanaście. Zbytnich stuł 7, manipularzy 6, welów 8, burs 4, palek 14. Dalmatyk par trzy: para jedna atlasowa w kwiaty różne, druga adamaszkowa w kwiaty fijałkowe, trzecia czarna z galon[em].

KAPY

1mo biała atlasowa w kwiaty złote z galonem srebrnym. 2do lamowa, boki na dnie białym, środek na dnie czerwonym, z srebrnym galonkiem. 3tio adamaszkowa, różnego, w kwiaty, koloru, z taśmą srebrną. 4to czerwona, morowa, z taśmą i frandzlą jedwabną. 5to parterowa, środkiem niebieskiej kitajki i taśmą jedwabną. 6to fioletowa tureckiej materii, z taśmą jedwabną. 7mo zielona z szczytem tureckiej materii, taśmą jedwabną. 8vo kap różnego koloru potrzebujących reparacji pięć.

ANTEPEDIA

1mo skórzane wybijane. 2do grodetorowe z skazami. 3tio z różnych kawałków kitajki dwa. 4to materialnych dwa. 5to kitajkowe. 6to kałamajkowe. 7mo wybijanych dwa. 8vo jedwabne z kompanką szeroką. 9no fioletowe. 10mo niebieskie. 11mo białe. Firanek grodetorowych, niebieskich para, morowych para, adamaszkowych para, kitajkowych par 3. Sukienka na puszkę aksamitna, zielona z galonkiem.

BIELIZNA

Puryfikaterzów 91. Korporałów z koronkami 26, bez koronek 9. Humerałów 11. Alb z koronkami szerokimi 3 a z wąskimi 9, i bez koronek 1. Obrusów holenderskich 12, grubszych 22. Tuwalni szytych dwie, gładkich 6. Ręczników 3. Ręczników 13. Obrusek po końcach szyty. Komży z koronkami dwie.

INNE SPRZĘTY KOŚCIOŁA

Obrazów brackich do noszenia 4. Stacji małych obrazów 14. Obrazów na płótnie malowanych 10. Obraz na drzewie malowany 1. Obraz w zakrystii 1. Chorągwi dużych dawnych 3. Małych 4. Poduszek pod mszały 2. Kanonów 6. Krzyżyków drewnianych 5. Pasji dużych 2. Resurrectio z krzyżem. Portatylów 6, ile wszystkie niezdatne. Baldachim jednoręczny, kabzul złotych materialnych dwie. Opona na ambonę sukienka. Dywan. Krzesel dwa. Katafalk o trzech gradusach, malowany, z trumną w karnes robiony i piramidami 4ma. Umbraculum na rębku malowane w ramach. Krucyfiks cyprysowy z dwiema osóbkami. Drzwi luźne, żelazne. Zwierciadło arkuszowe potłuczone. Dzbanuszków na kwiatki farfurowych 4. Opon 7. Lichtarzy drewnianych 8. Latarni dwie blaszanych.

KSIĄŻKI

Mszał nowy, duży 1. Mszałów starych 7. Żałobnych 2. Agenda zła, małych 2. Ewangelików 1. Metryki chrztu, ślubu, pogrzebu, poczynają się od roku 1608 [s. 124] i są ciągle do roku 1782. W bibliotece książek 96, których rejestr lubo starych i mało użytecznych na wizycie jednak jest podpisany i zostawiony.

INWENTARZ SPRZĘTÓW KAPLICY

Kielich z pateną pozłacany. Tacka i ampułek 2. Lichtarzy dwa. Sukienka na obrazie Najświętszej Panny w kwiaty wyzłacana. Koron wyzłacanych dwie w których kamyków prostych 12. Krzyżyków dętych wyzłacanych dwa, łubek wyzłacany. Koron małych dwie. Pereł nici 4. Korali drobnych nici 13. Mosiądz – lichtarzy stołowych dwa. Cyna – lichtarzy starych dwa, dzwonek dwa.

ORNATY

Imo na srebrnym dnie w złote kwiaty duże szyte, nader bogaty, nie tylko ze wszystkimi należytościami ale i z dalmatykami na lamie białej złotem haftowane. 2do biały atłasowy z należytościami. 3tio atłasowy w kwiaty jedwabne i szychowe z należytościami. 4to kamilotowy z słupem czerwonym i należyto[ściami]. Czerwony: 1mo tureckiej materii z słupem fijołkowym, taśmą jedwabną, stułą i manip[ularzem]. Fioletowy: 1mo morowy z galonkiem złotym i należytościami nieco odmiennymi. Zielony: 1mo adamszakowy w kwiaty z białym jedwabnym galonkiem i należytościami. Czarny. Kapa lany bogatej w kwiaty z srebrnymi zapinkami. Antepedium na lamie złotem haftowane kwiatami z listwą czerwoną aksamitną złotem szytą, drugie atłaskowe w kwiaty duże, trzecie drewniane malowane. Firanek kitajkowych para, atłaskowych w płomienie para, przystarzałych par dwie, opona na ołtarz. Chorągiew adamszkowa jedna.

BIELIZNA

Puryfikaterzów 14. Korporałów 8. Humerałów 5. Alb cieńszych i grubszych 7 z tych jedna z koronką zieloną. Tuwalni starych 3 z tych jedna w kwiaty szyta jedwabne, rąbkowa. Obrusów cieńszych 7, grubszych 3. Ręczników 4. Pasków jedwabnych dwa.

KSIAŻKI

Mszał duży, żałobnych dwa, książka w, którą wpisują się Bracia i Siostry Różańcowe, książka Przywilejów Różańcowych, kazania niedzielne x. Idziego, kazania niedzielne x. Rychłowskiego, kazania niedzielne x. Stachurskiego¹⁶.

SUMMARIUSZ DOKUMENTÓW

1492, 4to calendas maii autentyczny, potwierdzenia erekcji przez Innocen[s. 125]tego VIII papieża, ekstrakt. 1499, d[nia] 16 lutego w konsystorzu krakowskim przez Grzegorza Warchołowicza placu donacja, ekstrakt autentyczny ex Libro Beneficiorum et Retaxationum. 1519 d[nia] 1 czerwca w konsystorzu krakow[skim] przez urodzonego Grzegorza Numota, wsi Szczytnik dziedzica co rocznie po grzywien 8 monety polskiej, kościołowi zapis. 1519 ipso die Decollabis S. Joannis Baptistae w Połańcu Najjaśniej[szego] Zygmunta, króla polskiego, drugi w Lublinie na czynsze 1569 d[nia] 14 czerwca danej. 1575 d[nia] 2 września w Krakowie dziesięciny do kościoła koprzywnickiego przyłączający z wsi Beszyc przez J.O. Franciszka Krasińskiego¹⁷ b[isku]pa krakow[skiego], autentyczny ekstrakt. 1593 d[nia] 23 sierpnia w grodzie Sandom[ierzu] przez urodzonego Zbigniewa Jakubowskiego zł. 250 na Trzykosach zapis. 1647 d[nia] 1 września w Krakowie dziesięcin

¹⁶ Księgozbiór ten został szczegółowo opisany w: T. M o s k a l, *Biblioteki parafialne w archidiakonacie sandomierskim w XVIII wieku*, Sandomierz 2005, s. 313.

¹⁷ Franciszek Krasiński (1525-1577), biskup krakowski (P. N i t e c k i, *Biskupi kościoła w Polsce 965-1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, kol. 225-226).

z gruntów chłopskich wsiów Niedzwiedz, Zbigniewic i Krzykos, Piotra Gembickiego¹⁸ b[isku]pa krakow[skiego] autentyczna donacja. 1639 d[nia] 4 czerwca w Krakowie Jakuba Zadzika¹⁹ b[isku]pa krakow[skiego] dziesięcin z gruntów kmiecych wsiów Zbigniewic i Krzykos donacja. 1695 d[nia] [decem]bris dziesięcin wytycznych z gruntów chłopskich wsi Niedzwiedz, Postronnej, Zbigniewic i Krzykos, Jana Małachowskiego²⁰ b[isku]pa krak[owskiego] autentyczna donacja. 1698 d[nia] 3 października, między J. x. Wojcieskim, proboszczem koprzyw[nickim] i urodzonym Malickim, wsi Zbigniewic dziedzicem, dziesięciny z tejże wsi snopowej oddanie nakazujący, Jana Małachowskiego b[isku]pa krak[owskiego] dekret. 1685 dziesięcinę wytyczną z wsiów Niedzwiedz i postronnej przysądżający Curiae E[pisco]p[alis] d[nia] 12 listopada w Kielcach, dekret. 1703 d[nia] 24 października w Kielcach nakazujący dziesięcinę wytyczną, tak dworską jak chłopską, dekret. 1705 [tekst nieczytelny] w grodzie sandom[ierskim] przez W.O. Babolinę, dziedziczkę wsiów Niedzwiedz i Ruszczy, na tychże wsiach zł. 1000 na wyderkaff zapis. 1726 in craestino festi Nativi[tatis] s. Joannis Baptistae trybunalski lubelski aprobujący dekret grodzki sandom[ierski] o wydanie czynszu z wsi Niedzwiedz i Ruszcze dekret. 1726 d[nia] 3 października w grodzie sandom[ierskim] z tego dekretu trybunalskiego na terminie uczyniona duplikata. 1715 d[nia] 7 sierpnia z gruntów kmiecych wsiów Niedzwiedz, Postronnej, Zbigniewic, Krzykos i z Nowin Piaski zwanych dziesięcin Łubinsciana donacja. 1757 d[nia] 19 grudnia nakazujący mieszczanom koprzywnickim oddanie ogrodu oderwanego Curiae Ep[iscop]alis dekret. 1760 d[nia] 17 kwietnia w Koprzywnicy, J.O. Konarskiego, opata koprzyw[nickiego] na kupno placu od Zofii Paproski mieszczan[ki] koprzyw[nickiej] consens. 1764 d[nia] 6 kwietnia nakazujący dziesięcinę snopową z plewami i zgoninami z wsi Skrzypaczewic Curiae Ep[iscop]alis dekret. 1764 d[nia] 16 marca wydanie słomy i plew z dziesięciny Postronnej wsi nakazujący Curiae Ep[iscop]alis dekret. 1764 d[nia] 26 kwiet[s. 126]nia nakazujący dziesięcinę snopową dworską z wsi Postronnej Curiae Ep[iscop]alis dekret. 1764 d[nia] 15 lipca dziesięcin wydawanie z ogrodów wsi Skrzypaczewic nakazujący Curiae Ep[iscop]alis cracovien[sis] dekret.

DOKUMENTA DO PREBENDY RÓŻAŃCOWEJ następują: 1600 f[e]r[ia] 4ta in craestino f[es]ti S. Thomae w grodzie sandom[ierskim] sumy zł. 1000 na wsi Przewłoka zapis. 1695 f[e]r[ia] 6ta p[ost] f[est]um s. Andreae Ap[osto]li p[ro]xima w grodzie Sandom[ierzu] na połowie wsi Szuliszowa zł. 1000 zapis. 1698 f[e]r[ia] 4ta ante f[est]um S. Prisca na kahale klimontowskim 7000 zapis. 1714 na wsi Skrzypaczewice zł. 1000 sabbatho postridie f[es]ti Exalta[tio]niss Crucis na grodzie sandom[ierskim] zapis. 1778 d[nia] 16 grudnia w Koprzywnicy zł. 1000 zapis.

¹⁸ Piotr Gembicki (1585-1657), biskup przemyski, później krakowski (P. N i t e c k i, *Biskupi*, kol. 113).

¹⁹ Jakub Zadzik (1582-1642), biskup chełmiński, administrator apostolski diecezji pomezkańskiej, biskup krakowski (P. N i t e c k i, *Biskupi*, kol. 504).

²⁰ Jan Małachowski (1623-1699), biskup chełmiński, administrator apostolski diecezji pomezkańskiej, biskup krakowski (P. N i t e c k i, *Biskupi*, kol. 278).

STAN EKONOMICZNY

Na dziedziniec wrota między słupami stateczne, przy których na biegunie furka, od tych po prawej stronie parkan nowy. Okrajków do samego probostwa, do którego wchodząc obszerny ganek nadpsuty, z którego drzwi do sieni na dwóch zawiasach i hakach żelaznych z zamkiem. W tej podłoga wygniła, z której drzwi podwójne do piwnicy murowanej płytnej i pełnej wody czasami, z tej sieni drzwi po lewej ręce do pokoi fasowane pojedyncze na zawiasach z zamkiem francuzkiem zepsutym. W tym pokoju podłoga dużo nadgniła, kominek popadany, piec biały kaflowy, ściany wykl[ej]one płótnem, niebiesko malowane, sufit płócienny wybielony. Okien dwa na dziedziniec z podwójnymi kwaterami i dużo potłuczone i stąd na nogach toczonych. Z tego pokoju drzwi naprzeciw idą do sieni, drzwi pojedyncze na zawiasach do alkierza w którym podłoga wygniła, okno stłuczone jedno o dwóch kwaterach i trzech prętach żelaznych, drzwi do komnaty na dwóch zawiasach pojedynczych w tej okno z trzema prętami żelaznymi, drzwi do niszy z tarcic robionej, na zawiasach pobielanych, drzwi do pokoju z zamknięciem, w którym podłoga zgniła, na ścianie obicie papierowe miejscem poszarpane, sufit płócienny do koła listwowy od zaciekania zbutwiały, okien dwa po trzy pręty żelazne, kominek. Piec z białych kuchłów, drzwi do biblioteki podwójne fasowane na zawiasach, podłoga w tej zgniła, okna bez ram z trzema prętami żelaznymi, dalej drzwi na schody pod strych na zawiasach z zamkiem, dalej drzwi do pokoju fasowane w którym zgniła podłoga, z blachą kominek, dwa okien potłuczonych, drzwi fasowane, górą szklane ku ogrodowi, dalej drzwi do pokoju ku dziedzińcowi podwójne fasowane, tam podłoga podziurawiona. Piec zielony kuchlowy z blachą, kominek, sufit wybity tarcicami, okien 4 z podwójnymi kwaterami dobrych z okowem. Drzwi podwójne fasowane do sieni na zawiasach. Pod strychem dwa pokoje [s. 127] w facjatach z drzwiami podwójnymi na zawiasach i hakach. Dom cały jest dopiero lat 20 mający w przyciesiach prócz niektórych ścian z krokwiami i dachem zgniły. Oficyna zła, stara, drewniana, w której ognisko z gliny lepione kuchenne. Izba, w której komin, piec prosty, okien dwa. Stajnia i wozownia w słupy stawiane, ściany ponachyłane, przyciesie pogniłe, dach nie najgorszy, to z zamknięciem dobrym. Sad świeży w ogrodzenie reperowany, częścią wyschły, częścią wycięty, spadzisto idący, drzewa rodzajnego, osobliwie śliw, gruszek, jabłonek nie wiele, długości 290, szerokości 140 kroków mający. Tam sadzawek dwie: jedna bardzo, 2ga nie zbyt zarosły, obydwie wody odchodu nie mające żadnego. Studnia w dziedzińcu wyschła, zgniła, nieco zawalona, daszkiem pokryta. Wikaria drewniana lat 11 mająca, do niej drzwi dwoje na przestrzał. Izb dwie, z alkierzami, drzwi sześć na zawiasach z zamknięciem przyzwoitym, trzy kominów, 4ty kuchenny, jeden, murowany, pieców kuchlowych dwa, słomą poszyta, przy której ogród nie wielki. Folwark za rzeką leżący, lat 4ry mający, w którym izdebka, izba, alkierz, spiżarka, okna w otów dane z okiennicami, naprzeciw izba czeladna z komorą, z zamknięciem przyzwoitym, piec chlebowy i ka-chlowy wierzchem a spodem ceglany, dwa okien w sieni, komin lepiony, gontem obity a dom pod strzechą. Chlewy pod jedną strzechą trzy, czwarto karmnik w drzwiczkach na biegunach. Chlew dalej na owce, drugi na krowy. Wozownia, stajenka, do tego drzwi na biegunach. Spichlerz mający 4 sąsiedki, dobre, żelazne, zamknięcie pod strzechą, nowy. Stodół trzy, ku sobie, słomą pokryte, ściany

z drzewa, dużo zbutwiałe, w każdej wrót po dwoje z dobrym zamknięciem. Plewnik do ściany przytchnięty stodołnej, z zamknięciem przyzwoitym, od którego parkan a przeseł ośm. Chałupek chroscianych cztery, dla czterech poddanych nie złe.

INWENTARZ

Koni trzy, źrebię jedno, wołów starych par trzy, krowa jedna. Gęsi troje, kur pięć, kogut jeden. Pługów ze wszystkimi należytościami dwa, z tych jeden nie zdatny do roli. Bron gwoździami bitych par dwie, brakuje gwoździ 13. Radeł popsutych dwa, jarzm gołych dwa. Skrzynka z kosą i stolnicą. Wóz zły 1. Łańcuch żelazny jeden. Drabin do wożenia snopków para jedna. Kółek służnych para jedna, later para jedna.

POLA

Niwa za rzeką w błoniu trojgiem staj ciągnąca się, na drugiej stronie drogi błońskiej między polami zarzeczniemi, rolami chłopskimi z staj czterech półanek, niedaleko którego roli staje nazwane Krutyska, pod granicą błońską za drogą poprzeczną staj dwoje, za stodołą folwarczną staj dwa, przy drodze sandomierskiej w łąkach staje jedno, długo się ciągnące. Półanek pod Skotnikami²¹ nazwany Podzierewki w łąkach przy [tekst nieczytelny]. Niwka jednym stajem ciągnąca się. Niwa Gaj rzucona na polach ku Sandom[ierzowi], w głowach Niwy Gaj staj czworo zwane niziołkowskie. Staj dwoje w rogu, ku Sośniczanom w górach półanek staj dziesięć, w Płużach staj trzy, za Płużami staj dwa, na boku Służ przez kilka półanek miejskich staj dwa. Łach od drogi sandom[ierskiej] ciągnący się do granic staja, po zagonów 20. W Niwa przy chobrzaskiej²² granicy staje jedno, nazwane Siekiera, przy drodze opatowskiej staj trzy, nad Grabówką staj trzy, za Gizą klinami staj trzy, kliny za Zarzeczem trojgiem staj, przy drodze sandomierskiej półtrzecia staja, od drogi sandom[ierskiej] półanek jeden. Przy drodze sandom[ierskiej] staj 3. Na Berkach staj 9. W samych Piaskach z dawna nie sianych teraz zasiewa się staj 6. Na gruntach radzieckich łąka, z której siana 5 wozów. Ogród jeden, za stodołami, drugi w sadzie na górze. Poddanych czterech, każdy mający grunt, to jest trzech po dni trzy w tydzień, a jeden dwa robia.

WYSIEW

Pszenicy korcy 9, ćwierci 2. Żyta korcy 29. Jęczmienia kor[cy] 8, ćwierci 2. Owsa korcy 8, ćwierci 2. Prosa ćwierci 2. Tatarski korcy 1. Grochu ćwierci 2. Siemienia ćwierci 2. Na dalszy zasiew zostało staj 3.

DZIESIĘCINY

Wytyczne w Skrzypaczewicach²³ dworska i chłopska, zakwestionowana w Nie-

²¹ Skotniki, wieś i folwark w powiecie sandomierskim, po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1166 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 2, s. 189.

²² Chobrzany, wieś w powiecie sandomierskim, po raz pierwszy w źródłach w występuje w 1337 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 1, s. 45.

²³ Skrzypaczowice, wieś i folwark w powiecie sandomierskim, po raz pierwszy wymie-

drzwicach²⁴ w Krowi Górze z połowy, w folwarku Kępie zwanym, w Kraczynach, Likusach, w Przykosach, w Postronnej.

INTRATA

Odrząciwszy J.M. x. wikariuszom zł. 600. Organiści zł. 60. Kościelnemu 30. Subsidii charitativii 34. Dymowego 40 i inną kościoła jako gruntową expens zostać się może na intratę zł. 1120.

STAN EKONOMICZNY PREBENDY

Dom prebendarzski za rzeką, wchód do niego bez ganku, tylko sień z drzwiami na zawiasach i hakach, po lewej ręce izb dwie. W pierwszej podłoga dobra, okien 2, kominek murowany, drzwi do alkierza, podłoga dobra, okno jedno tafłowe, piec kachlowy, alkierz i izbę grzejący, drzwi do spiżarki proste na zawiasach i hakach, izba czeladna do niej, drzwi na zawiasach, hakach. Piec alkierz i izbę grzejący, drugi chlebowy, kominek, w sieni kuchenka, ten dom dobry, strzechą pokryty a u dołu gontami. Spichlerz w wszelkim porządku, najwyśmienitszy. Stodół dwie, jedna pomniejsza, każda o dwóch zapolach, w słupa bardzo dobre obie. Szopa, stajnia, wozownia o jednych drzwiach z zamknięciem przyzwoitym, porządne. Kurnik, chlewów dwa, plewnik, wozownia, obora, wszystko to w słupy dobre stawiane, pod przykryciem dobrym zgoła wszelkim porządku. Chałup dla poddanych dwie o jednej sieni i kominie, także w wszelkim porządku, z stodołami dwiema chrościanami i chlewami dwiema. Te wszystkie pobudynki nakładem terazniejszego J.M. x. prebendarza wystawione, drugie poprawione.

INWENTARZ

Kobyłka młoda jedna. Wołów dwa. Wóz bosal, stary, zły. Pług stary z żelazami 1. Radło z radlicą jedno. Brony stare, atoli terazniejszego J.M. x. prebendarz daje z swej woli i na zawsze zostawia taki inwentarz. Koni dwa. Wołów dwa. Pług z należytosciami. Radeł z radlucami dwie. Wóz bosal ze wszystkimi należytosciami jeden. Śli parę. Jarzmo jedno i sanie do lasu jedne.

POLA

Półanek przy gościńcu do Krzcinna²⁵ na Borkach staj 12. Przy nim klinów 36. Pod ławkami na Piaskach i za drogą przy granicy świniarskiej klinów 20. Tej długości jak jest szeroki półanek, ten sam grunt nazwany Pęskorskie, drugi półanek wedle J.M. x. kapel[ana] szpitalnego z drugiej strony Łopatki od pastwiska aż do granicy świniarskiej ciągnący się, nazwany słowikowskim, staj w sobie mający 7 i dołów dwa na łąką. Także na Borkach, trzeci półanek na Blechu nazwany z jednej

niana w źródłach w 1420 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 2, s. 182.

²⁴ Niedźwice, wieś w powiecie sandomierskim, pierwsza wzmianka w 1362 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 1, s. 133.

²⁵ Krzcin, wieś i folwark nad Koprzywianką w powiecie sandomierskim, po raz pierwszy w źródłach wymieniany w 1250 r., por. M. K a m i ń s k a, *Nazwy miejscowe*, cz. 2, s. 182.

strony J.M. x. szpitalnego, z drugiej strony Kopystyńskiego staj 5. Pod Gajem nazwany grunt nad sandomierskim gościńcem staj cztery. Grunt Na kwacinskim nazwany, przy gościńcu i pastwisku za miastem staj dwoje, poprzeczka łąka i placów dwa. Plac z ogrodem i sadem za rzeką, przy królowu, na którym wystawiona prebenda. Do tego placu z rolką radzieckie nazwaną. Staj w zagonów 18, na te wszystkie grunta i place są zapisy i ekstrakty z ksiąg miejskich koprzywnickich, lubo do przeczytania trudne, niektóre z tych gruntów są z legacji. [s. 130]

WYSIEW

Ozimny i jary przy najlepszym gospodarstwie żyta kor[ców] 8. Pszenicy kor[ców] 3. Jęczmienia kor[ców] 8. Owsa kor[ców] 8. Prosa ćwierc[i] 2. Grochu ćwier[ć] 1. Siemienia konopnego ćwier[ć] 1. Siana wozów 10, ale to na najlepszy urodzaj.

INTRATA

Rachując wszystek dochód, tak z wyderkaffa gruntu i innych legacyjnych gruntów, odtrąciwszy obligacyjne msze wyrażone z funduszem prebendy, podatki, expens gruntu i na kaplice ledwie się zostać może zł. 150.

STAN OSOBISTY

Rządca tego kościoła, J.M. x. Jan Szajewski, urodzony dn[ia] 6 stycznia roku 1732. Poświęcony na kapłaństwo przez J.W.J.M. x. Potkańskiego²⁶, sufragana krakowskiego, dn[ia] 20 maja roku 1758. Został rządcą tego kościoła per provisionem apostolicum sub dn[ia] 23 mai anno 1781. Otrzymał admissę in officii cracoviensis dn[ia] 28 junii 1781. Introdukowany dn[ia] 9 iulii r[ok]u 1781. Odprawił rekolekcje dn[ia] 21 czerwca 1782. Odebrał aprobację dn[ia] 23 marca 1782 do roku.

Wikary J.M. x. Franciszek Kuciński, urodzony dnia 16 września 1750 roku, poświęcony na kapłaństwo przez J.W.J.M. x. Leńczowskiego²⁷, sufragana lubelskiego, dn[ia] 27 czerwca r[ok]u 1777. Prowizję do tego przyjął kościoła dnia 21 maja 1777. Rekolekcje odprawił 4 maja 1782 r[ok]u. Aprobację ma od dnia 15 maja 1782.

Prebendarz różańcowy J.M.x. Stefan Franciszek Fitowski, urodzony d[ni]a 31 grudnia 1744 roku, poświęcony na kapłaństwo przez J.W.J.M. x. Kielczewskiego²⁸, sufragana chełmskiego dnia 21 grudnia 1771. Instytuowany na tę prebendę dn[ia] 14 listopada 1776 r. Introdukowany dn[ia] 1 stycznia 1777 roku. Rekolekcje odprawił dn[ia] 17 marca 1782. Aprobację ma daną dnia 25 lipca 1782. Trzyma i wikarię.

²⁶ Franciszek Potkański (ok. 1710-1789), jezuita, biskup krakowski (P. N i t e c k i, *Biskupi*, kol. 357-358).

²⁷ Jan Leńczowski (?-1807), sufragana krakowski, biskup lubelski (P. N i t e c k i, *Biskupi*, kol. 243).

²⁸ Dominik Kielczewski (XVIII w.), sufragana chełmski (P. N i t e c k i, *Biskupi*, kol. 201).

Organista Franciszek Sokołowski, mieszczanin koprzywnicki ma lat 41. Służy kościołowi lat 23. Dzwonnik Bernard Hamerski mający lat 44. Służy kościołowi lat 9.

DEKRET WIZYTY

Nie znajduję wprawdzie co by podpadało naganie, tak względem udzielania ś[więtych] sakramentów czyli chorym, czyli zdrowym, jako względem nauk i dopełnienia innych, lubo w swojej liczbie znaczniejszym i miejsca przeciągiem odleglejszym parafianom pasterskich przy tym kościele obowiązków, za usilną [s. 131] J.M. xx. wikariuszów pracą, tym szacowniejszą, im mniejszy tego czyni dozór kościoła, tego nie dawny wprawdzie ale też prawie nie znany wcale się nie zatrudniający tego kościoła rządcą. Przystałość wprawdzie, aby nie obejmował tego beneficjum póki by na gruncie stanu tego nie zrozumiał, spustoszonego i upadkiem całego ducha grożącego kościoła nie przyznał i inne kosztowne reparacje nie zważył, tudzież sprawienia się za przedane srebra kościelne i zabranych stąd łożenie pieniędzy nie poznał, ale kiedy swą prędkością przewinił na nią samą narzekać powinien, a na nadgrozdeniu błędu nad wymiar swych dochodów łożyć, z wolnym od niego odzyskaniem przez zakończenie zaczętego już procesu prawnego, swoją wewnątrznie przekonany osądzi bądź powinnością. A lubo swoją siłą do dania kościelnego dachu nie tylko dziurawego, ale w wiązania zupełnie przegniłego do podsibitki kościoła, dla zaciekania ledwo i to z strachem trzymający się, do szkarp kościoła rozsypujących się, do dzwonnicy dachu potrzebującej, do sklepienia zakrystii porysowanego i upadkiem grożącego, do probostwa dla przegniłych przyciesi w ziemię wraz głębiej idącego i próchniejącego nie wystarczy, ani dotąd skarbić sobie łaski swoich kolatorów nie chciał ani nie umiał. Gdy jednak ci teraz łaskawie pomoc swoją i wsparcie dobroczynnie ofiarują, to jest J.W.J.M. x. Opat przez swego plenipotentą, a J.M. x. przeor imieniem całego przeznaczonego zgromadzenia, aby zaczął obicie około tych pustek i na tak szacowne swych hojnych w ofiarowanych przyrzeczeniach kolatorów umiał zarabiać, dobroczynność i okazane w napomnieniu defektu skutecznie poprawić. Odwiedzenie na miejscu co kwartał J.M. x. dziekanowi póki rzecz zakończona nie będzie zalecam, którego powinnością będzie do uskutecznienia wszystkiego radą, rozkazem i uproszeniem od zwierzchności sekwestru, jeżeliby inaczej nie mógł rzeczy, jak najlepiej kierować. Mniejsze a zwłoki nie cierpiące dopełni rozrządzenia następujące: Portatyłe nie konsekrowane, gdyż i jednego dobrego nie ma, postara się. Kielichy wyzłocić. Puszki do chorych na Najświętszy Sakrament naprawić. Ramy okien kościoła albo nowe dać albo umocnić. Szafy zakrystii sporządzić albo sprawić. Kapę czarną sprawić. Organy sporządzić nie omieszka. Aby odtąd lepszy był porządek a co się gdzie inaczej trafia i tu się nie wkradło, to jest zdzierstwo nad taksą diecezjalną do wyznaczonego J.M. x. kommandarza należeć będzie, śluby i pogrzeby targować, dzieląc się sumiennie z swym współ wikarym, a co do zakrystii należy potrzeby tejsze opatrywać co rok nieodwłocznie rachunek zdawać i jeżeliby co naddał wraz z zasługami umówionemi odbierać. Dla ciał zmarłych odtąd po kościele dołów kopać z niebezpieczeństwem zarazy zapewnia się i rujnowania podłogi, ani nawet po cmentarzu tym dotąd sposobem po ścieżkach i drodze procesji przyzwoitej, gdy porządkiem dół koło dołu wygodniej brać można zakazuje się. Przy dość ludnym

[s. 132] miasteczku szkółka parafialna nieuchronnie potrzebna jest, na którą placu podczas tej wizyty wyznaczonego z boku mieszkania J.M. xx. wikariuszów i kościoła, a wejściem ku probostwu obróconego J.M. x. proboszcz udzieli i aby magistrat koprzywnicki jako się zobowiązał i sam o to prosił. Szkółkę rzeczoną wystawił, używszy na to zatrzymanego przez lat wiele czynszu z jednego gruntu miejskiego na rok zł. 13. gr. 15 wynoszącego, na wsparcie nowo poświęconych księży urodzonych w Koprzywnicy legowanego. Po wystawieniu tymże rzeczonym czynszem utrzymywać i naprawiać mając dojrzeć i za pomocą obiecaną dworską skuteczniej nie opuści. Na dzwon wielki i piękny rozbity, mając różnego kruszcu przez składkę pobożnych uczynioną, około kamienia, a na przelanie legowane i u jednego mieszczan zostające zł. 200. Gdy jeszcze więcej dozбира, łożyć i przelać postara się. Dzwonnika zaś zdatniejszego, pilniejszego a względem sprzętów kościoła i zakrystii wierniejszego przyjmie. Na koniec z aktów wizyty przed rokiem ekstrakt wyjmie. Dan w Koprzywnicy dnia 1go czerwca roku 1782.

SZPITALNY KOPRZYWNICKI KOŚCIÓŁ

Drewniany, długości 26, szerokości chóru wielkiego 13, małego 6 łokci. Pod tytułem S. Ducha, 1742 roku, niedzieli po Świątkach przez J.W. Kunickiego²⁹, b[isku]pa arsi[o]n[skiego], sufragana krak[owskiego] konsekrowany. W roku przeszłym ze wszystkimi przyległymi budynkami, ścianami ważony, przyciesiami podwleczony, na około nowemi obity tarciami, mający drzwi dwoje, jedno od zachodu, drugie od północy, oboje dębowe z trzema zawiasami i hakami dobre. Podłoga z tarcie nowa. Filarów 8, podsibitkę wspierających. Podsibitka malowana, wykształcona dosyć. Tęcza w okrąg malowana z zawieszonym na dwóch łańcuchach krzyżem. Ołtarzów trzy. Wielki, pod tytułem Wniebowzięcia Najśw[iętszej] Panny, cały drewniany, częścią wyślacany, wysrebrzany, częścią malowany, mający mense murowaną, konsekrowaną ab J.M.W. Kunickiego, ciborium drewniane, czarne, malowane. Gradusów dwa dębowych. Ołtarz drugi, po prawej stronie SS. Trzech Królów, drewniany, malowany, z mensą i gradusem jednym drewnianym, ten nie konsekrowany. Trzeci na lewej stronie SS. Jana Nepomucena i Antoniego za zasuwą, drewniany, malowany, z mensą i gradusem jednym. Ambona drewniana, malowana. Konfesonatów 2, dobrych. Ławek w śród kościoła 9, poprawionych niedawno. Okien 16 w ołów oprawnych, potrzebujących poprawy. Chór drewniany, balaskami obwieszony, z pozytywem dobrym, podłogą dobrą. Okno jedno z kratą żelazną. Szafy na ornaty i inne potrzeby dobre. Sklep murowany za wielkim ołtarzem z drzwiami dębowymi [s. 133] na zawiasach i hakach z wrzeciądzem i kłódką bez zamka. Okno z kratą żelazną. Parkan drewniany, dwoje drzwi w sobie zawierający z zamknięciem przyzwoitym, przy którym czworonka przyciesiami nowemi teraz wsparta i tarciami obita, drzwi dwoje mająca, ale tylko przy jednych przyzwoite zamknięcie. Ubogich na fundacji teraz jest troje a wiele ich być powinno, tego nigdzie znaleźć nie można, oprócz autentycznego opisanie przez Walentego Lexinskiego Notarii Apłici w roku

²⁹ Michał Kunicki (1698-1751), biskup krakowski (P. N i t e c k i, *Biskupi*, kol. 236).

1748, dnia 1 lutego, że ich 5 być powinno. Prezentują na tąż kapelanie szpitalną koprzywnicką sławet[ni] obywatele miasta Koprzywnicy.

INWENTARZ SPRZĘTÓW KOŚCIOŁA

Kielich w środku wyzłacany z pateną jeden, koronka mała na ołtarzu Najświęt[szej] Panny, tabliczka mała jedna, dętek nitek małych dwie, to srebrne. Lichtarzy na ołtarz 6. Krzyż na którym pasja mosiężna, kropielniczka w zakrystii, to cynowe. Lampa stara, kociołek na wodę mały. Dzwonów na dzwonnicy dwa, niewielkich. Sygnaturka w kopule kościoła. Dzwonków do ołtarzy dwa a przy zakrystii jeden, to mosiężny.

ORNATY

1mo Biały, lamowany z słupem czerwonym w kwiaty, stary z należytościami odmiennymi. 2do Biały, kamlotowy, włóczką wyszywany z należytościami. 3tio Materii tureckiej, cały w kwiaty złote z należytościami i słupem czerwonym płótnem fijołkowym podszyty z należytościami. 4to Ałtasu złotego i słupem materii tureckiej z należytościami, nadpsuty. 5to Takiż tylko lepszy. Te białe. 1mo Lamowy z słupem sztychowym haftowany z należytościami odmiennymi. 2do Grubrynowy z słupem zielonym z należytościami odmiennymi. Te czerwone. 1mo pół jedwabny z słupem złotym z należytościami. Ten niebieski. 2do Grubrynowy z słupem czerwonym z należytościami. Ten zielony. 3tio Grubrynowy z słupem niebieskim z należytościami. Ten czarny.

BIELIZNA

Obrusów 10. Tuwalni jedwabiem różnym wyszywanych w kwiaty dwie. Alb z koronkami 4. Humerałów 7. Korporałów 11. Puryfikaterzów 21. Ręczników 3. Ręcznik 1. Pasków 3. Lichtarzy drewnianych, czerwono malowanych par dwie. Książki: mszał duży 1. Żałobnych dwa. Agendka 1. Ewangelijka 1.

SUMMARIUSZ DOKUMENTÓW

Erekcji nie masz. Jus patronatus et documentum hospitalis na pergaminie [s. 134] do przeczytania trudne. Liber inventariorum antiquum. Liber antiquarum transaetinum. 1617 F[e]ria 4ta ante f[estum] S. Michaelis super ared um horto in Magistri koprzyw[nickim] inscriptio. 1619 f[e]ria 4ta p[ost] f[estum] s[ancti] Adalberti venditio agror Głębowska eidem hospitali serviens. 1714 f[e]ria 4ta in Vigilia Corporis Ch[ris]ti extractum documentum super agrum ducens Stadiorum nazwiskiem Nagaju kościołowi S. Ducha kupiony, teraz ten grunt kościół farny go trzyma, za jakim prawem nie wiedzieć. 1733 dnia 23 aprilis zapis na zł. pol. 100. 1717 f[eri]a 4ta p[ost] f[estum] Nativit[atis] B.V.M. inscriptio super hortum Zapalinskie. 1750 dnia 3 februarii zapis na sumę zł. pol. 100 od J.W. Kazimierza Łopatkowicza w Koprzywnicy. 1757 f[eri]a 4ta ante f[estum] S. Laurentii dekret na sumę zł. pol. 140 kościołowi S. Ducha. 1767 dnia 3ta martii zapis na wyderkaff na zł. 100 od J.P. Agnieszki Majkowskiej. 1769 dnia 4ta aprilii zapis na sumę zł. pol. 100 od Kaspra Siankowskiego. 1769 inscriptio et decretum a 120 marcis polonicalibus censu annualis 13. 1743 in villa Szymanowice nunc in bona W.D. Constantini

Skotnicki in villa Świecia. 1780 dnia 17 januarii zapis i dokument na sumę zł. 100 od J.P. wdowy Gajewskiej. 1782 dnia 22 aprilis zapis na sumę zł. pol. 100 na wyderkaff J.P. Józefa Goryckiego.

STAN EKONOMICZNY

Mieszkanie rządcy kościoła tego od dawności było i jest murowane po części a po większej części drewniane. Przy ścianach kościoła i nad sklepieniem jest izdebka murowana, powała w niej drewniana. Okien dwa tafłowych. Piec kuchłowy, kominek szafiasty z blachy, dalej izdebka na schowaniu płótnem zasuwana z dobrym zamknięciem. Nad zakrystią pokojów dwa, letnich, z podwójnymi drzwiami na zawiasach, bez zamknięcia, okien 4 z krata żelazną i okiennicami. Ganek przy którym kuchenka i komórka z dwoma drzwiami na zawiasach z zamknięciem. Okien dwa, jedno z kratą, drugie z prętami żelaznymi. Pod tą kuchenką i kuchenką spichlerzy dwa, bez sąsieków z podłogą, drzwiami, z zamknięciem najlepszym, okien trzy, jedno z kratą a dwa z prętami żelaznymi. Folwark nowy, o jednej sieni, w której kuchenka z kominkiem na dach wywiedzionym, izb dwie, komnata i spiżarnia. Ten folwark w wszelkim najwyższym porządku od terażniejszego rządcy wystawiony, słomą poszty. Stodoły dwie z podwójnymi bożowiskami, ściany z drzewa w słupy, obie nowo postawione, w wszelkim porządku. Wrota i furtka z tarcic na gumno, przy których po jednej stronie karmnik, po drugiej obora nowo wystawiona, pod jednym słomianym przykryciem. Chlewów [s. 135] na bydło 3, jeden na trzodę i podokole. Parkan do stajni ku rzece, tam wozownia i komora na sprzęty gospodarskie. Szpital o jednej sieni a dwóch izbach i komorach w których po dwa piece z kominami w jeden wywiedzionymi, w tym drzwi 6, z wrzedziadkami, hakami, skoblami, okien 4, słomą podszyty, od dołu tarcicami obity w roku 1773, dużo reperorowany. Chałupki dla poddanych dwie, w dobrym porządku i przy każdej stodoły chruściane słomą posztye, dwie z zamknięciem przyzwoitym i wybornem.

INWENTARZ

Koni dwa. Wołów dwa. Świnia jedna. Wóz bosi z należytościami. Pług z żelazami wszystkimi. Radeł dwa z radlicami. Bron para. Łańcuch żelazny. Śli dwie. Jarzma na woły. Inne ruchomości gospodarskie zgorzały przeto ich nie odebrałem.

POLA

Niwa przy granicy Błońskiej klinami schodząca, staj 4. zagonów 3000. Niwka między gruntami miejskimi i zarzeckimi, staj dwoje. Niwka przy grodzie Sandom[ierzu], staji jedne. Za Grabówką na Płusach roli staj czworo. W górach między gruntami miejskimi półanków wąskich dwa, ciągnących się od gościńca sandomierskiego aż do granic chobrzańskich. Trzeci półanek szerszy, także od tej drogi do grania ciągnie się. Na Skoczynach ku młynowi krzemskiemu roli staj troje, po zagonów dwanaście. Na tychże Skoczynach stajenek dwoje klinami zbiegające ku rzece. Przy drodze chobrzańskiej roli staj dwoje, nazwane kliny. Plac z gruntem na wielkim Zarzeczcu na którym chałupa chłopska stoi, między gruntami z jednej strony J.P. Lichackiego, z drugiej Tosiewicza, ciągnący się od drogi sandom[ierskiej] stajenek troje za drogą tąż samą. Stajenek dwoje klinami schodzące na Borkach.

Półanek od pastwiska z łączką małą, ciągnie się do granic sandomierskich. Ogród na jarzyną w pasterniku nazwanym, gdzie i łąka znajduje się za folwarkiem szpitalnym, płotem dokoła ogrodzony, wierzbami zasadzony, w którym to ogrodzie sadek mały, za sadkiem od szpitala ogródek dla poddanego, drugi za stodołami od rzeki płotem ogrodzony, w pasterniku wozów siana może być na dobry urodzaj osiem.

WYSIEW

Zboża tak ozimego jak i jarego przy dobrym gospodarstwie: żyta kor[ców] 13, pszenicy kor[ców]12, jęczmienia kop[ców] 15, owsa kor[ców] 16, prosa kor[ców] 1, grochu pół 2, siemienia konopnego ćwierć 1. Ogrodowy grunt na warzywa, siana na [s. 136] najlepszy urodzaj wozów 4.

INTRATA

Odrąciwszy na ubogich ordynację, którą brać powinni taką i to 5ciu według autentycznego opisu w roku 1740 dnia 1 lutego przez Walentego Lexińskiego Notarii Aplicii a to każdy ubogi na kwartał każdy żyta ćwierć 1, pszenicy pół ćwier[ci], jęczmienia ćwierć 1, prosa garcy dwa, grochu gar[cy] 2 i na omastę zł. 1. To taką dla każdego odrąciwszy ordynację ubogiego, po wtóre kościoła, to trzecie na czeladź, i chociaż w całym województwie zdaje się być najlepsze, przecie nad 4000 zł. Przy najlepszym gospodarstwie na intratę zostać się mający być może, bo i te zdaje się być za dużo.

STAN OSOBISTY

Rządca tego kościoła szpitalnego koprzywnickiego J.M. x. Sebastian Bożański urodził się 1730 roku dn[ia] 17 stycznia. Poświęcony na kapłaństwo w Kielcach od J.M. terażniejszego diecezji pasterza³⁰ roku 1759 dnia 27 maja. Instytuowany na kapelanie tą szpitalną 1766 dnia 23 czerwca w Kielcach. Aprobację ma na rok dnia 24 lipca daną. Rekolekcje odprawił w miesiącu marcu roku 1782.

DEKRET WIZYTY

Pokazuje się prawdziwa dbałość i pilność tego kościoła szpitalnego rządcy, tak koło domu boskiego, który podważył przyciesi, podwlekl tarcicami opasał i upadający prawie swoim kosztem podźwignął, jako i względem postawionej rezydencji, szpitala i stodoł, przez co wiekopomny przed niebem i ziemią zjednał sobie szacunek. Zaleca się jednak, aby trwał w dobrym, jak zaczął, a szczególności przystawionej do kościoła rezydencji, aby upadać nie dał a ile możności utrzymać ją starał się. Liczbę w erekcji wyznaczoną ubogich w szpitalu nie dla komorników ani czynszowników wystawionego chować powinien i aby swój odbierali fundusz w zupełności opiekować się ma, mając jednak oko, aby ubodzy pijaństwem, swarami i innymi, ani wiek ani stan ich nie zdobiącymi występami zgorszenia z siebie, z odrażeniem od dawania jałmużny, nie czynili. Sam dobry dając z siebie przykład,

³⁰ Kajetan Sołtyk (1715-1788), koadiutor i biskup kijowski, biskup krakowski (P. N i t e c k i, *Biskupi*, kol. 410-411).

osobliwie w wystrzeganiu się łakomstwa i wypłacaniu zasług nie odwołując do lat kilku. Ma także jako dotąd o kościele farnym nie zapominać, potrzebniejszym Mszy Świętej osobliwie w święta niżeli jego bliski kościółek. Na końcu z aktów wizyty ekstrakt przed rokiem wyjąć postara się. Dan w Koprzywnicy 1782 roku dnia 1 czerwca [s. 137].

KLASZTOR

W tymże mieście Koprzywnica jest kościół wspaniały i piękny z klasztorem równie porządnym W. xx. Cystersów, mających miejscowego zakonnego opata i żyjący zakonników zawsze i statecznie trzydziestu kilku. Kościół ten nie ma żadnego bractwa podlegającego wizycie. Pokazali aprobatorem do słuchania spowiedzi, dozwoleń wystawienia Najświętszego Sakramentu, odpusty z misją i relikwiami autentyczne. Nie czynią przykrości parafialnemu kościołowi, ale owszem tak w tym jako w innych kościołach pobliskich żarliwie na kazalnicy i spowiednicach prawią. Mają od wszystkich publiczne przykładowe i w surowości swej reguły najzupełniejszego życia zaświadczenie. Żywienie i opatrywanie ubogich jedna im sławę dobrego ich dochodów użycia. Nabożeństwa porządnie rozrządzone i stale utrzymywane, nie suknią tylko ale i duchem prawdziwie, czyni ich w uścich ludu całego żarliwymi zakonnikami. Świadczyli ile kolatorowie farnemu kościołowi przed tym wiele, ale odrażeni tak tym, że przeciw ich woli ile mense papali ab imemorabili jeden po drugim, jako że tu nie mieszkający proboszczowie tylko na św. Jan do kontraktów czynienia zwiedzając, o żadne nie dbając reparacje wstrzymywali się od świadczenia, teraz jednak widząc niepodobne z dochodów beneficjum poratowanie kościoła, obiecali wspomóc, byle widzieli szczerą chęć J.M. x. proboszcza do zapobiegania ostatniemu upadkowi kościoła.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA RĘKOPIŚMIENNE

Biblioteka Seminarium Duchownego w Sandomierzu, sygn. I 1476, *Protokół wizyty generalnej 4 dekanatów koprzywnickiego, połanieckiego, zawichojskiego, opatowskiego odprawiony z rozrządzenia Jaśnie Oświeconego Książęcia Imci Poniatowskiego, biskupa Płockiego, koadiutora z zupełną jurysdykcją, krakowskiego książęcia Siewierskiego, orderów Orła Białego i S. Stanisława kawalera, roku 1782. Przez W. J. X. Stanisława Ptaszyńskiego, kanonika katedralnego Inflanckiego, proboszcza Nowomieyskiego.*

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

Wizytacja parafii Sulistawice w 1782 r., oprac. T. Moskal, w: *Historia świadectwem czasów*, red. W. Bielak, S. Tylus, Lublin 2006, s. 347-359.

OPRACOWANIA

- K a m i ń s k a M., *Nazwy miejscowe dawnego województwa sandomierskiego*, cz. 2, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965.
- K i r y k F., *Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII-XV wiek*, Kielce 1994.
- K o w a l s k i W., *Uposażenie parafii w archidiakonacie sandomierskim w XV-XVIII wieku*, Kielce 1998.
- K u m o r B., *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. III, Kraków 2000.
- L i t a k S., *Parafie w Rzeczypospolitej w XVI-XVIII wieku*, Lublin 2004.
- M o s k a l T., *Biblioteki parafialne w archidiakonacie sandomierskim w XVIII wieku*, Sandomierz 2005.
- Nazwy miejscowe Polski*, t. II, red. K. Rymut, Kraków 1997.
- N i t e c k i P., *Biskupi Kościoła w Polsce 965-1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000.
- W i ś n i e w s k i J., *Dekanat sandomierski*, Radom 1915.

THE INSPECTION OF THE KOPRZYWNICA PARISH IN 1782

S u m m a r y

Koprzywnica, a parish in the Sandomierz Diocese. In the Middle Ages it was owned by the Bogoria family. About 1185 Mikołaj Bogoria granted it to the Cistercian monastery founded on the territory of the town. In the 12th century also the All Saints parish church was built. The Cistercian fathers had the right of patronage over this church. In the medieval documents there are also mentions about the existence of the St Leonard pastorate. It was probably founded after 1185 and abolished in 1527 or 1529. Moreover, in Koprzywnica the Holy Spirit hospital church existed that was built before 1473. The inspection of the Koprzywnica parish took place on 1 June 1782. The source basis of the article was taken from the Inspection Book kept in the Seminary Library in Sandomierz, call number I 1476. The inspection was carried out by Rev. Stanisław Ptaszyński, born in 1755 and ordained in 1778, a Liwa canon and from 1780 the Nowy Korczyn provost. The text includes a description of the parish church and its furniture, the financial status of the parish, the clergy taking part in the pastorate and the directives resulting from the inspection. The publication shows the way a parish near Sandomierz functioned at the end of the 18th century.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Koprzywnica, dekanat koprzywnicki, archidiakoniat sandomierski, diecezja krakowska, wizytacja.

Key words: Koprzywnica, Koprzywnica Decanate, Sandomierz Archdeaconry, Krakow Diocese, inspection.